

УДК 338.24

ОБГРУНТУВАННЯ КРИТЕРІАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ З ОЦІНКИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

RATIONALE FOR CRITERIA-BASED INDICATORS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Щеглова О.Ю.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
та управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Бородін М.О.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
та управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Стаття присвячена визначенню та обґрунтуванню критеріальних показників з оцінки і спонукання сталого розвитку будівельного підприємства. Виявлено ефективність функціонування підприємств, що оцінюється за допомогою індикаторів, які характеризують їх фінансовий стан та його окремі складові (платоспроможність, прибутковість, структуру капіталу, оборотність тощо). Проаналізовано методичні підходи, що доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть бути використані будівельними підприємствами з метою підвищення ефективності свого економічного розвитку.

Ключові слова: критеріальний показник, будівельне підприємство, фінансова стійкість.

Статья посвящена определению и обоснованию критериальных показателей оценки и обоснованию устойчивого развития строительного предприятия. Выявлена эффективность функционирования предприятий, определенная с помощью индикаторов, которые характеризуют их финансовое состояние и его отдельные составляющие (платежеспособность, прибыльность, структура капитала, оборачиваемость и др). Проанализированы методические подходы, которые доведены до уровня практических рекомендаций и могут быть использованы строительными предприятиями с целью повышения эффективности своего экономического развития.

Ключевые слова: критериальный показатель, строительное предприятие, финансовая устойчивость.

The article is devoted to the definition and justification of criteria indicators for evaluation and substantiation of sustainable development of construction enterprises. The revealed performance of firms, defined using indicators which characterize their financial condition and its individual components (solvency, profitability, capital structure, turnover, etc). Analyzed the methodological approaches that are brought to the level of practical recommendations and can be used by construction companies for the purpose of increase of efficiency of its economic development.

Keywords: criteriial indicator, a construction company, financial stability.

Постановка проблеми. Багато питань з розвитку українських підприємств вирішено в останні роки. Ринкові умови, що постійно змінюються, об'єктивне загострення конкуренції на ринку будівельної продукції щодалі потребують поглибленого дослідження розвитку будівельних підприємств. Так, всього декілька років тому, особливо актуальними були дослідження з питань реструктуризації та приватизації будівельних підприємств, пристосування їх до нових ринкових умов, запровадження санаційних та антикризових заходів. Зараз, на наш погляд, для багатьох будівельних підприємств нагальним є питання наявності економічного механізму розвитку. Забезпечення стійкого, поступального, безперервного зростання окремих підприємств є актуальним як для будівельної галузі, так і для економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методологічні основи економічного механізму розвитку підприємств викладено в наукових працях таких вітчизняних та закордонних вчених, як: Абібуллаєв М.С., Алтухов П.Л., Ансофф І., Афанасьєв Н.В., Богатирьов І.О., Бушуєва Н.С., Гойко А.Ф., Єрмейчук Р.А., Іванісов О.В., Ілляшенко С.М., Карпушенко М.Ю., Колос І.В., Кононенко І.В., Куркін Н.В., Кучин Б.Л., Масленникова Н.М., Міхельс В.О., Пархоменко В.В., Пономаренко В.С., Потрашкова Л.В., Проценко В.Я., Путятін Ю.О., Пушкар О.І., Ревенко О.В., Рогожин В.Д., Рудика В.И, Сай Л.П., Солодовник Г.В., Тридід О.М., Хахалєв Д.О., Шевченко А.В., Шилук П.С., Шіковець К.О., Шульга Г.О., Якушев Е.В. та інші.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в удосконаленні економічного механізму поступального розвитку будівельних підприємств, що спрямований на досягнення ними економічного зростання та стабільності функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будівельними підприємствами України при обґрунтуванні стратегії свого розвитку та розв'язанні конкретних задач вже зараз застосовуються сучасні економічні методи і моделі, а також сучасні інформаційні технології. Визна-

ючи значний науковий внесок попередніх дослідників в створення економічного механізму розвитку підприємства, слід зазначити, що, на наш погляд, існуючі теоретичні та практичні надбання з питань розвитку потребують системного узагальнення та суттєвого вдосконалення.

Для характеристики економічного зростання підприємств в світовій і вітчизняній практиці застосовують критерії, які можна об'єднати в такі шість груп:

1. Збільшення обсягу реалізованої (випущеної) продукції або вартості активів підприємства.

2. Збільшення прибутку (зменшення збитків, збільшення доходів).

3. Ефективність використання капіталу.

4. Збільшення потенціалу підприємства.

5. Грошовий потік (вартість бізнесу).

6. Фінансова стійкість.

До першої групи належать роботи, які для характеристики швидкості економічного зростання компанії, спроможності нарощувати оборот застосовують показник «обсяг реалізованої продукції»[8].

До другої групи можна віднести збільшення розміру прибутку (зменшення збитку) в абсолютному вимірі.

Третю групу робіт складають ті, в яких автори за критерій розвитку приймають показники ефективності використання капіталу. Це показник економічного зростання компанії, індекс зростання капіталу, додана вартість, показники рентабельності.

Четверта група робіт присвячена розгляду показників приросту потенціалу підприємства в залежності від розмаїття внутрішніх і зовнішніх факторів.

До п'ятої групи належать роботи, в яких за критерій зростання прийнято збільшення обсягів грошового потоку.

Критерієм, що визначає успішність розвитку [4] є вартість бізнесу. Вартісний підхід в практиці управління в країнах СНД з'явився відносно недавно [2]. Він базується на тому, що головним стратегічним критерієм успішної діяльності підприємства є зростання вартості бізнесу. А найважливішим чинником росту вартості бізнесу є грошовий потік, що генерується підприємством в усіх сферах його діяльності. Особливістю даного

підходу є те, що підприємство розглядається як особливий інвестиційний проєкт, доцільність якого визначається здатністю задовольнити потребу інвестора у високих доходах. Умовою отримання високого доходу при цьому є генерація достатнього грошового потоку.

До шостої групи робіт можна віднести ті, автори яких характеризують розвиток підприємства за допомогою моделей фінансової стійкості, які розглянуті в працях [5]. Це моделі – тести з оцінки імовірності банкрутства Е. Альтмана, О.О. Терещенка, Бівера, Фулмера, Ліса, Сайфуліна тощо.

Отже для характеристики економічного зростання підприємств, в світовій і вітчизняній практиці, застосовують такі види критеріїв: збільшення обсягу реалізованої (випущеної) продукції, збільшення прибутку (зменшення збитків, збільшення доходів), ефективності використання капіталу, збільшення потенціалу підприємства, грошовий потік (вартість бізнесу), прийнятний рівень фінансової стійкості.

Дослідження статистичних даних будівельних підприємств дозволило зробити висновок, що застосування в якості критеріального показника обсягу реалізованої продукції (Q) або прибутку (П) навіть при сталій тенденції до їх зростання має деякі складнощі: зростання розмірів прибутку ще нічого не говорить про його подальше використання: чи на подальший розвиток підприємства, внаслідок чого має збільшуватись власний капітал підприємства, що є запорукою подальшого розвитку, чи на фонди споживання. Аналіз показників чистого прибутку будівельного підприємства ускладнений значною варіабельністю його значень (біля 200% за багаторічними даними будівельних підприємств). Досить стабільно, без значних коливань (в межах 30%) відбувається зміна виробничих фондів будівельних підприємств, що зростають [6].

Показники рентабельності капіталу, на наш погляд, для оцінки процесу розвитку непридатні. Їх зростання вказує лише на те, на скільки зросла віддача від використовуваних ресурсів, не виявляючи головне – як змінюється саме підприємство, відбувається зростання чи скорочення виробництва, прибутку,

куди спрямовуються отримані кошти. Оскільки показник ефективності відносний, його зміна може бути зумовлена: по-перше, – зміною (зростання або зменшення) чисельника; по-друге, – зміною (зростання або зменшення) знаменника; по-третє, – зміною (зростання або зменшення) і чисельника і знаменника водночас. Тому за даними публічної звітності підприємства зробити висновок про те, за рахунок чого саме зростає рентабельність капіталу, досить складно [1].

Процес розвитку досить адекватно відображає показник збільшення потенціалу будівельного підприємства. Але складність полягає саме у тому, що сам потенціал (потенційна можливість досягнення результату) потребує ретельної і досить складної оцінки. Те ж саме можна сказати і про «вартість бізнесу», яка визначається по-різному в кожному окремому випадку, має декілька способів розрахунку і на яку в значному впливають суб'єктивні, швидкоплинні ринкові фактори, що діяли в момент продажу. До того ж, в Україні існують проблеми визначення вартості (переоцінені або недооцінені підприємства) [3].

Показники фінансової стійкості призначені для оцінки імовірності настання кризового стану підприємства та своєчасного його попередження. Вони можуть слугувати для додаткової оцінки діяльності будівельних підприємств, але за їх допомогою не можна оцінити ступінь розвитку окремого підприємства.

Грошовий потік як узагальнюючий критерій розвитку будівельного підприємства виглядає досить привабливо з точки зору простоти розрахунків (форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів», код рядка 400) [7]. Але сам факт збільшення чистого грошового потоку не свідчать про те, що кошти йдуть на розвиток підприємства. Зазвичай, додатній грошовий потік від інвестиційної діяльності спричинений реалізацією активів, що природно позначається на скороченні виробництва. Чистий грошовий потік при цьому не зменшується, а навпаки, може зростати. Грошові потоки можуть мати велику мінливість в часі – в один період рух відбувається інтенсивно, в інший – виплати і надходження можуть бути майже відсутніми. Це ускладнює застосування даного показника в про-

гнозуванні розвитку на довгостроковий, стратегічний період часу [3].

Узагальнюючу оцінку розвитку будівельного підприємства доцільно проводити за допомогою єдиного головного критеріального показника та підпорядкованих йому показниками з оцінки окремих напрямків діяльності підприємства. З наведеного переліку критеріальних показників, на наш погляд, найкращим є показник зростання власного капіталу. По перше, у цьому показнику фокусується ефективність всіх трьох напрямків діяльності підприємства: фінансової, інвестиційної, операційної. По друге, всі інші критеріальні показники є прямо чи опосередковано складовими даного показника або поглинаються їм. Обсяг реалізації, прибуток, грошовий потік, фінансові показники (ліквідність, фінансова стійкість тощо) є як би проміжними характеристиками окремих економічних аспектів діяльності підприємства [2]. Показник зростання власного капіталу може слугувати загальною, об'єднуючою ознакою розвитку будівельного підприємства. Стійке зростання власного капіталу характеризує також і потенціал економічного розвитку (можливості будівельного підприємства до здійснення радикальних технологічних змін, інноваційних перетворень тощо). Найбільш повно розвиток, як багатогранний про-

цес, можна відобразити сукупністю показників, що характеризують різні сторони діяльності підприємства. Але тут постає проблема їх взаємоузгодженості та взаємопідпорядкованості.

Висновки з проведеного дослідження. Існування великої кількості оціночних показників, з одного боку, можна розглядати як позитивний момент, тому що в ринкових умовах кожне підприємство, виходячи з ієрархії власних інтересів, має право самостійно формувати оптимальну їхню систему; однак, з іншого боку, таке різноманіття обумовлює появу відчутних труднощів, перш за все, пов'язаних із складністю узгодження одержаних за допомогою різноманітних показників і часто неоднозначних результатів. Тому, доцільно визначити окремі оціночні показники, відповідно, для економічних параметрів фінансової, інвестиційної, операційної діяльності, підпорядкувавши їх головному показнику. Наведена система показників формує базу для подальшої інтерпретації ситуації, оцінки параметрів фінансового стану та прийняття адекватних управлінських рішень, а також частково є базою для побудови діагностичних систем щодо оцінки ймовірності банкрутства підприємств, їхньої кредито- і конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятий: монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка – Харьков: Изд. дом «Инжек», 2003. – 184 с.
2. Беленкова О. Ю. Система методів управління розвитком будівельного підприємства / О. Ю. Беленкова // Економіка та держава. – 2007. – № 9. – С. 38–42.
3. Беленкова О. Ю. Приріст власного капіталу як критерій розвитку будівельного підприємства / О. Ю. Беленкова // Інвестиції: практика та досвід – 2008. – № 3 (лютий) – С. 88–94.
4. Верстина Н. Г. Финансовый менеджмент в строительстве: что, зачем и как / Н. Г. Верстина, Ю. Я. Еленева, Ю. Н. Кулаков // Экономика строительства. – 2005. – № 1. – С. 24–35.
5. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз у будівництві.: [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / К. В. Ізмайлова – К.: Київ, 2007. – 236 с.
6. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М.: Проспект, 2000. – 546 с.
7. Михельс В. А. Анализ производственно – финансовой деятельности предприятия методом «Гонки за лидером» / В. А. Михельс, В. П. Бондар, Ю.В. Дорошук // Будівельне виробництво. – 2006. – № 47. – С. 66–69.
8. Пархоменко В. В. Оцінка інвестиційного потенціалу будівельної організації : дис. ... канд. економ. наук: 08.07.03 / Пархоменко Вікторія Вікторівна. – К., 1999. – 19 с.